

POSTANOWIENIE

Dnia 17 sierpnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania Przedsiębiorstwa Usługowego T. Spółki jawnej w K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
z udziałem zainteresowanych: A. K., A. L., B. L. i U. Spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością z siedzibą w K.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 17 sierpnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej Przedsiębiorstwa Usługowego T. Spółki jawnej w K. od wyroku
Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 8 kwietnia 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 8 kwietnia 2015 r. oddalił apelację Przedsiębiorstwa Usługowego T. Sp.j. z siedzibą w K. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z 20 stycznia 2014 r. (mocą którego oddalono odwołanie spółki od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. z 4 kwietnia 2013 r. i 10 kwietnia 2013 r. i zasądzone od odwołującego się na rzecz organu rentowego kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego) i zasądził od odwołującego się na rzecz organu rentowego kwotę 30 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Od powyższego wyroku skargę kasacyjną złożyła odwołująca się spółka. Skargę kasacyjną oparto na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego: art. 23 ust. 1 i art. 26 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 1182 ze zm.) oraz art. 33 § 1 k.c. i art. 8 § 1 k.s.h. w związku z art. 8 ust. 2 a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 11, poz. 78 ze zm.). Ponadto skargę kasacyjną oparto na podstawie naruszenia przepisów prawa procesowego - art. 328 § 2 k.p.c.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, „albowiem w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, to jest zagadnienie dotyczące możliwości stosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w zgodzie z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych dotyczącymi dopuszczalności przetwarzania danych osobowych zleceńbiorców zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych przez podmiot trzeci (w tej sprawie U.) przez pracodawcę (w tej sprawie T.) w celu ustalenia, czy zachodzą podstawy do zastosowania wobec tych zleceńbiorców przepisu art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, albowiem należy zauważyć, że pracodawca, który miałby ocenić, czy zachodzą podstawy do objęcia zleceńbiorców przepisem art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, musi najpierw wejść w posiadanie niezbędnych danych osobowych, a wejście w posiadanie tych danych osobowych nie może nastąpić w dowolny sposób, w szczególności nie może wynikać ze znajomości tych danych przez osoby, które pełnią określone funkcje kierownicze zarówno w podmiocie będącym pracodawcą, jak i podmiocie będącym zleceńbiorem tych pracowników/zleceńbiorców, ale wejście w posiadanie tych danych osobowych, stanowiąc jedną z form przetwarzania danych osobowych (zwłaszcza udostępnianie i zbieranie - vide art. 7 pkt 2 ustawy o ochronie danych osobowych), musi nastąpić w sposób legalny, a więc znajdować podstawę w jednym z pięciu punktów art. 23 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych, gdy tymczasem analiza tych podstaw przetwarzania danych osobowych, przy założeniu że pracownik/zleceńbiorec nie jest zobowiązany do udzielenia zgody na takie przetwarzanie danych (skoro nie w każdej sytuacji można wymóc na pracowniku ujawnienie pracodawcy informacji o jego zatrudnieniu w innych podmiotach), prowadzą do wniosków, że bez takiej zgody pracownika, pracodawca nie może

legalnie otrzymać od zleceniodawcy informacji, które pozwoliłby mu (pracodawcy) ocenić stan faktyczny pod kątem zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, w konsekwencji brak jest środków prawnych zapewniających w każdym przypadku pracodawcy realną możliwość stosowania się do przepisów art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, wobec czego art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w zakresie odnoszącym się do specyficznego 3-stronnego stosunku: (1) pracodawca - (2) pracownik/zleceniobiorca - (3) zleceniodawca, jest przepisem, któremu nie zagwarantowano odpowiednich mechanizmów stosowania go przez pracodawcę, a jako taki nie powinien być w ogóle stosowany. Należy przy tym podkreślić, że w powołanym w wyroku przez Sąd Apelacyjny wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, Sąd Najwyższy wprawdzie wypowiedział się, że jego zdaniem, pracodawca ma prawo domagania się tego rodzaju informacji przede wszystkim od samego pracownika w ramach trójstronnego stosunku ubezpieczeń, ale ani nie wskazał podstawy prawnej, która uzasadniałaby twierdzenie o tym, że pracownik nie może odmówić udzielenia tych danych, ani tym bardziej nie prowadził w tym wyroku rozważań prawnych zagadnienia dotyczącego pozyskiwania od zleceniodawców swoich pracowników danych niezbędnych do stosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w oparciu o przepisy ustawy o ochronie danych osobowych, a zwłaszcza w aspekcie podstaw legalizujących przetwarzanie danych osobowych wskazanych w art. 23 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną, organ rentowy wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od odwołującego się na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do

rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania tej przesłanki przedsądu, jaką jest występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, obowiązkiem skarżącego jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, niepublikowane). Sformułowanie zagadnienia powinno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego. Nie każde więc orzeczenie, nawet błędnie wydane, zasługuje na kontrolę w postępowaniu kasacyjnym (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7 -8, poz. 147; z dnia 18 marca 2004 r., I PK 620/03, LEX nr 513011; z dnia 8 lipca 2004r., II PK 71/04, LEX nr 375715 i z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883). Nie spełnia określonego w art. 398⁹ § 1 k.p.c. wymagania sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w sposób ogólny i

nieprecyzyjny, a zwłaszcza ograniczenie się do samego postawienia pytania, bez odniesienia się do problemów interpretacyjnych przepisów (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 332/07, LEX nr 452451 i z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy wypada zauważyć, że Sąd Najwyższy wypowiedział się już w kwestii prawnej podnoszonej przez skarżącą. Uczynił to w wyroku z dnia 24 września 2015 r., I UK 490/15 (niepublikowanym). Stwierdził w nim, że „w myśl art. 17 ust. 1 ustawy systemowej na płatniku (w tym przypadku na pracodawcy) spoczywa zaś obowiązek obliczania, rozliczania i przekazywania składek do ZUS. Z art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych wynika, że przetwarzanie danych jest dopuszczalne wtedy, gdy jest to niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratorów danych albo odbiorców danych, a przetwarzanie nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą. Przepis ten odnosi się wprost do administratora danych osobowych lub odbiorcy danych, którzy - aby zrealizować prawnie dopuszczalne cele - muszą udostępnić dane osobowe, pod warunkiem jednak, że nie naruszy to praw i wolności osoby, której dane dotyczą. Już samo użycie określenia „jeżeli jest to niezbędne” wskazuje, że stosowanie tych przepisów wymaga nie tylko wykazania, że chodzi o realizowanie uprawnienia lub obowiązku wynikającego z przepisów prawa lub prawnie usprawiedliwionego celu, ale także dokonania oceny, czy dla realizacji tego konieczne jest (jest niezbędne) przekazanie danych, mimo że brak jest na to zgody osoby, której dane dotyczą. Ocena ta to wyważenie racji i interesów, z jednej strony osoby, której dane dotyczą, mającej objęty ochroną prawną interes, aby jej dane nie były przetwarzane bez jej zgody, a z drugiej strony administratora danych, który ma także objęty ochroną interes prawny, polegający na tym, że ma prawo realizować prawnie usprawiedliwione cele i uprawnienia. Unormowanie to więc jest oparte na założeniu, że dochodzi do konfliktu interesów między interesem osoby, która ma prawo do ochrony swoich danych osobowych, a interesem administratora tych danych, który ma prawo przetwarzać te dane, jeżeli jest to konieczne do realizacji jego uprawnień wynikających z przepisów prawa lub prawnie usprawiedliwionego celu. Wyważenie tych interesów jest warunkiem koniecznym

przy stosowaniu art. 23 ustawy o ochronie danych osobowych, z uwzględnieniem rangi tych interesów w realiach konkretnej sprawy. Jest to szczególnie ważne, ponieważ konflikt ten dotyczy ochrony prywatności osoby, której dane są przetwarzane, a więc wartości, która ma szczególnie wysoką rangę, także w systemie wartości konstytucyjnych. Oznacza to, że w razie przetwarzania danych osobowych przez administratora danych bez zgody osoby, której te dane dotyczą, w pierwszej kolejności konieczne jest ustalenie i rozważenie, czy spełniona jest ustawowa przesłanka szczegółowa uzasadniająca przetwarzanie danych osobowych bez zgody osoby, której dane dotyczą, a następnie jeżeli przesłanka ta jest spełniona, ustalenie i rozważenie wszystkich okoliczności koniecznych do ochrony interesów osoby, której dane dotyczą oraz interesów administratora danych. Rozstrzygając o legalności przetwarzania danych, trzeba każdorazowo, ważąc interesy stron, znaleźć równowagę między prawami i wolnościami jednostki z jednej strony a prawnie usprawiedliwionym interesem osoby trzeciej z drugiej strony. Oznacza to obowiązek zapewnienia właściwej równowagi praw i interesów stron. Jak już powiedziano, pracodawca jako płatnik składek na ubezpieczenia społeczne pracowników (również wykonujących pracę na rzecz tego pracodawcy na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych z osobą trzecią) ma obowiązek ustawowy obliczania, rozliczania i przekazywania tych składek do ZUS. Podstawę wymiaru składek stanowi zaś nie tylko przychód pracownika osiągnięty w związku z realizacją stosunku pracy (art. 18 ust. 1 ustawy systemowej), ale i przychód uzyskany przez pracownika z tytułu wykonywania pracy na rzecz pracodawcy na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, który uwzględnia się w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne tego pracownika (art. 18 ust. 1a ustawy systemowej). Wywiązanie się z tych obowiązków wymaga uzyskania przez pracodawcę (płatnika składek) zarówno informacji o tym, że osoba pozostająca z nim w stosunku pracy wykonuje pracę na jego rzecz na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, jak i informacji o przychodzie uzyskiwanym przez pracownika z tytułu wykonywania umowy cywilnoprawnej. W ocenie Sądu Najwyższego, nie budzi wątpliwości, że przetwarzanie tych danych jest niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionego celu, jakim jest konieczność wywiązania się z obowiązków nałożonych przez ustawę na

pracodawcę jako płatnika składek. Ważąc natomiast interesy stron, należy wziąć pod uwagę cele i podstawowe założenia ustawy o ochronie danych osobowych, określone w art. 1 ust. 2, gdzie wskazano, iż przetwarzanie danych osobowych może mieć miejsce ze względu na dobro publiczne, dobro osoby, której dane dotyczą lub dobro osób trzecich. Biorąc pod uwagę, że celem, któremu służy przetwarzanie danych osobowych w rozpatrywanej sytuacji, jest dopełnienie przez pracodawcę obowiązku opłacenia składek na fundusze ubezpieczeń społecznych, uwzględnić trzeba, że „składkowa więź gwarancyjna to wieloelementarna relacja prawna zachodząca między licznymi podmiotami (ubezpieczonym, płatnikiem, ZUS) wyłącznie w ubezpieczeniowym segmencie spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych *sensu stricto*. Przedmiotem tego stosunku prawnego jest zabezpieczenie ochrony ubezpieczeniowej w sferze kształtowania się praw do świadczeń, z położeniem jednak silnego nacisku na ich wymiar. Treść składkowej więzi gwarancyjnej dotyczy zatem praw, obowiązków i odpowiedzialności różnych podmiotów w dziedzinie pobierania składek ubezpieczeniowych i ich ewidencjonowania w ZUS. Choć jednak tak jak we wszystkich stosunkach gwarancyjnych jednorodnym przedmiotem funkcjonalnie powiązanych składkowych więzi prawnych pozostaje zapewnienie ochrony ubezpieczeniowej na wypadek ziszczenia się socjalnego ryzyka, to jednak skutki niewypełniania obowiązków z tej dziedziny stwarzają większe niż w innych relacjach zagrożenie naruszenia stabilizacji finansowej całej wspólnoty ryzyka oraz negatywnie wpływają na jakość gwarancji ubezpieczeniowej w wymiarze indywidualnym (zwłaszcza w ubezpieczeniu emerytalnym). Bez wątpienia wśród stosunków składkowych największym ciężarem gatunkowym odznacza się relacja płatnik - ZUS, co wynika z nałożenia na płatników wielu ustawowych obowiązków związanych z obliczaniem, potrącaniem, rozliczaniem i opłacaniem składek na ubezpieczenia społeczne (art. 46 ust. 1 ustawy systemowej). Niewykonywanie lub nienależyte wykonywanie tych zadań odnosi skutek (w relacji płatnik - ZUS) w postaci wymierzania płatnikowi przez wykonawcę zabezpieczenia społecznego określonych sankcji, a w relacji płatnik - ubezpieczony umożliwia złożenie wniosków o usunięcie zaistniałych nieprawidłowości, których niewyeliminowanie stwarza warunki do wszczęcia postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez ZUS. W celu wyegzekwowania

obowiązków ciążących na płatnikach instytucji ubezpieczeniowej przysługują takie środki prawne, jak: wymiar składek z urzędu, jeżeli płatnik nie złoży w terminie deklaracji rozliczeniowej, naliczenie odsetek za nieterminowe opłacanie składek, wymierzenie opłaty dodatkowej, wystąpienie z wnioskiem o założenie księgi wieczystej dla nieruchomości dłużnika w celu zabezpieczenia należności z tytułu składek hipoteką przymusową, zabezpieczenie należności z tytułu składek ustawowym prawem zastawu na ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika (zastaw skarbowy), decydowanie o umorzeniu, odroczeniu terminu płatności i rozłożeniu na raty należności z tytułu składek, uprawnienia kontrolne inspektorów ZUS (por. K. Antonów, Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Pojęcie oraz właściwości postępowań przedsądowych i ochrony cywilnosądowej, LEX 2011). Można więc stwierdzić, że prawidłowe wypełnianie przez płatników obowiązków składkowych, wymagające w sytuacji opisanej w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej przetwarzania danych osobowych zleceniobiorców, służy zarówno dobru publicznemu, jak i dobru tej osoby, której dane są przetwarzane, a także leży w żywotnym interesie samego płatnika, który tym samym nie naraża się na dotkliwe konsekwencje niewywiązywania się ze swoich powinności wobec ZUS. Nie ma zatem podstaw do nadania wyższej rangi ochronie danych osobowych w postaci przychodu zleceniobiorcy niż interesowi pracodawcy, polegającemu na realizacji obowiązku nałożonego na niego jako płatnika składek przepisami ustawy systemowej. Z tych względów należy zgodzić się ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, wyrażonym w powołanym już wyroku z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, że nie można kwalifikować jako naruszenia konstytucyjnych gwarancji w zakresie ochrony danych osobowych oraz obrazy dóbr osobistych sytuacji zasięgania wiedzy o przychodach pracownika dla realizacji ustawowych obowiązków podmiotu zwracającego się o takie informacje, w tym przypadku – obowiązków płatnika składek, określonych w przepisach ustawy systemowej (por. też odpowiedź Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych z 20 lipca 2012 r. w sprawie przetwarzania danych zleceniobiorcy pracującego na rzecz swojego pracodawcy; Rzeczpospolita z 20 sierpnia 2012 r.).

Wobec rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy podnoszonego przez skarżącego problemu prawnego, sformułowane w skardze kasacyjnej zagadnienie prawne pozbawione jest cechy istotności.

Reasumując: wobec niewykazania istnienia wskazanej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. należało orzec jak w sentencji.